

“એક પગલું
પ્રગતિશીલ
પેરન્ટીંગ તરફ...”

પેરન્ટોર્ગીજ

ચોખાનો એક દાણો

बचत करना है जरूरी

बचत करना है जरूरी,
बच्चों में डालो आदत।
जेब खर्च से सीखे बचाना,
फिजूलखर्ची की मत दो इजाजत।

बचपन में पड़ी अच्छी आदत,
कभी भी नहीं भूली जाती।
मितव्ययी बने सब,
बच्चे हो या नाती।

रोज की बचत को,
गुल्लक में रखो जमाकर।
बुरे वक्त में काम देंगी ऐसी,
जैसे रखी हो कमाकर।

मितव्ययी और कंजूसी का,
फर्क समझो और समझाओ।
जीवन में स्वयं भी मानો,
और संतति को भी मनवाओ।

શાન શૌકત કી દુનિયા મેં,
આમદની સે જ્યાદા હો રહા હૈં સર્ચા ।
ઇસલિએ પરિવાર, સમાજ મેં,
ઇસ પર જમકર હોનીં ચાહિએ ચર્ચા ।

पैसा अगर पास है तो,
वर्तमान व भविष्य सुधरेगा।
जीवन खुशहाल होगा,
बुढ़ापा अच्छे से गुजरेगा।

એક વખતની વાત છે. એક કવિ હતા. તેના ઘરની હાલત ખૂબ ખરાબ હતી. તેમની આર્થિક પરિસ્થિતિ એટલી ખરાબ થઈ કે એમને બે ટાઈમ ખાવાની પણ ભારે તકલીફ પડવા લાગી. એટલા માટે કવિએ રાજાના મહેલમાં જઈને મદદ માગવાનો નિર્ણય લીધો. રાજાએ એ કવિને રાજ દરબારમાં બોલાવ્યો, કવિએ પોતાની કવિતાઓ રાજ-દરબારમાં રજૂ કરી. તેની કવિતા સાંભળીને તમામ લોકો ખૂબ ખૂશ થયા અને વાહ! વાહ! કરવા લાગ્યા. કવિની કવિતાઓ સાંભળી રાજા પણ ખૂબ પ્રસન્ન થયા અને કવિને પોતાની કવિતા માટે યોગ્ય ઈનામ માગવા કહ્યું.

કવિએ ચેસની મોહર તરફ ઈશારો કરી કહ્યું ! મહારાજ, “પહેલા ખાનામાં ચોખાનો એક દાણો મૂકી અને બાકીના દરેક ખાનામાં બે-ગણા(ડબલ) કરી મૂકો તો હું સમજૂ કે મને મારું ઈનામ મળી ગયું છે. કવિની આ વાત સાંભળી રાજા બોલ્યા, “બસ આટલું જ?” રાજાએ આશ્ચર્યથી પૂછ્યું, “ફક્ત ચોખાનો એક દાણો ! સોના - મહોર નહીં?” કવિએ કહ્યું, “જી, હાં, મહારાજ ! રાજાએ કહ્યું તો હું તમારી વાત માનું છું. તમે જેવું ઈચ્છો છો એવું જ થશે.

રાજાના દરબારીઓએ ચેસમાં ચોખાનાં દાણા ખાનામાં મુકવાનું કામ શરૂ કરી દીધું. પહેલા ખાનામાં એક, બીજા ખાનામાં બે, ત્રીજા ખાનામાં ચાર, ચોથા ખાનામાં આઠ આમ દરેક ખાનામાં દાણા મુકતા ગયા, જ્યારે દસમાં ખાનામાં ચોખાના દાણા મુકવાનો વારો આવ્યો ત્યારે ૫૧૨ (પાંચ સો બાર) ચોખાનાં દાણા મુકવા પડ્યાં. આમ, વીસમાં ખાનામાં સંખ્યા વધીને પાંચ લાખ ચોવીસ હજાર બસો અઠ્યાશી (૫,૨૪,૨૮૮) થઈ ગઈ. આમને આમ ચોખાનાં દાણા દરેક ખાનામાં મુકતા-મુકતા બત્રીસમાં ખાના સુધી પહોંચ્યા ત્યારે સંખ્યા બસો ચૌદ કરોડ ચુમ્મોતેર લાખ ત્યાશી હજાર, છ સો અડતાળીસ (૧૪, ૭૪, ૮૩, ૬૪૮) થઈ ગઈ. થોડી જ વારમાં ચોખાના દાણાની સંખ્યા અબજોમાં થવા લાગી અને અંતમાં રાજાએ પોતાનું રાજ્ય એ ચતુર કવિને સોંપવું પડ્યું.

આની શરૂઆત માત્ર ચોખાના એક દાણાથી થઈ હતી. આ વાર્તાનો બોધ એ છે કે ચક્રવૃદ્ધિની તાકત ઓછી ન સમજવી જોઈએ. જો અત્યારથી આપણે એક નાની રકમ પણ દર મહિને બચત અથવા રોકાણ કરીએ તો અંત સમયે તે મોટી રકમ બની શકે છે !

જરૂરિયાત અને ઈચ્છા

“પૃથ્વી દરેક માણસની જરૂરિયાતો સંતોષવા માટે પૂરતું પ્રદાન કરે છે, પરંતુ દરેક માણસના લોભ માટે નહીં”

– મહાત્મા ગાંધીજી

લોકો કામ કરે છે અને તેમની જરૂરિયાતો તેમજ તેમની ઈચ્છાઓ પૂરી કરવા માટે પૈસા કમાય છે. જરૂરિયાત અને ઈચ્છા વચ્ચેનો તફાવત જાણવો ખૂબ જરૂરી છે. જો તમારાં શહેરમાં સારી બસ સુવિધા ન હોય તો શાળાએ જવા અને પાછા આવવા માટે તમારે સાયકલની જરૂર છે. અહીં સાયકલ એ જરૂરિયાત છે. પરંતુ તમારી પાસે એક ક્રિકેટ બેટ છે તેમ છતાં તમે નવું ક્રિકેટ બેટ લેવા માટે મમ્મી, પપ્પાને રજૂઆત કરો છો – અહીં બેટની માંગણી એ ઈચ્છા છે, જરૂરિયાત નથી. જીવતા રહેવા માટે આપણને સ્વસ્થ આહાર મળે એ આપણી જરૂરિયાત છે. પણ આપણને એવો ખોરાક જોઈએ કે જે માત્ર સ્વસ્થ જ નહીં, પણ સ્વાદિષ્ટ, સમૃદ્ધ, રસદાર, ગરમ અને સરસ રેસ્ટોરન્ટમાં પીરસવામાં આવે તો તે આપણી ઈચ્છા છે. નીચેનાં ઉદાહરણ જોઈએ.

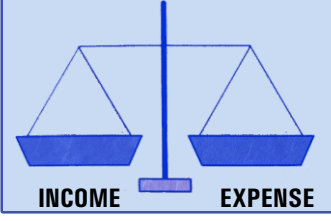
પરિવારમાં દરેક વ્યક્તિની જરૂરિયાતોને આધારે નાણા ખર્ચવામાં આવતા હોય છે. ખોરાક, શિક્ષણ, રહેઠાણ, સલામતી અને ભવિષ્ય માટે બચત એ દરેક પરિવારની મૂળભૂત જરૂરિયાતો છે. જો પરિવારની મૂળભૂત જરૂરિયાત પર ખર્ચ કર્યા પછી પૈસા વધતા હોય તો ત્યાર પછી જ ઈચ્છાઓ પર ખર્ચ કરવાનું વિચારો.

ખર્ચનો હિસાબ રાખવો ખૂબ જરૂરી છે.

મોટા ભાગના લોકો પોતાના માટે કામ કરીને અથવા કોઈ બીજા માટે કામ કરીને પૈસા કમાય છે. પરિવારમાં આવક માટે એક અથવા વધુ સભ્યો મહેનત કરતા હોઈ શકે છે. પરિવાર હંમેશા આવક, જરૂરિયાતો અને રોજિંદા ખર્ચના આધારે નાણા વાપરે છે અને બચત કરે છે. આ માટે બજેટ એ એકશન પ્લાન છે.

અહીં ત્રણ એવા દ્રશ્યો છે જે મોટાભાગના પરિવારોમાં થઈ શકે છે.

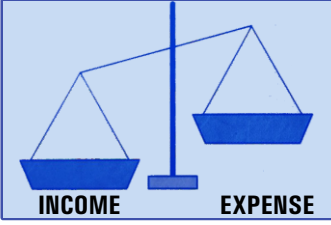
૧) આવક અને ખર્ચ સમાન છે :

આ એવો પરિવાર છે કે પરિવારમાં મહીને જેટલા પૈસા આવે છે તેટલા જ ખર્ચ તરીકે વપરાય જાય છે. બચત કરવા અથવા અન્યને લોન તરીકે આપવા માટે કોઈ પૈસા બાકી રહેતાં નથી. કોઈપણ અણધાર્યા ખર્ચ કરવાનો થાય ત્યારે પરિવાર માટે પરિસ્થિતિ મુશ્કેલ બનશે.

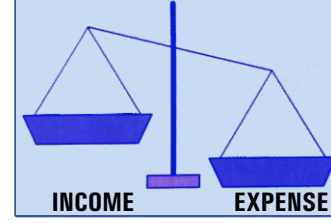
૨) ખર્ચ કરતાં આવક વધુ છે :

તમામ ખર્ચા કર્યા પછી બાકી રહેલ વધારાના નાણાને ઘણી રીતે બચાવી શકાય છે અથવા તમારાં પૈસાની વૃદ્ધિ થાય તેવી યોજનાઓમાં રોકાણ કરી શકાય છે. આ એવી સારી પરિસ્થિતિ છે. કે જેના માટે આપણે બધા ઈચ્છા રાખીએ છીએ. આવક જેટલી સારી હશે તેટલી જ જરૂરિયાતો પર ખર્ચ કરી શકીશું અને ભવિષ્ય માટે બચત કરી શકીશું.

૩) ખર્ચ કરતાં આવક ઓછી છે :

પરિવાર માટે આ સારી પરિસ્થિતિ નથી. પરિવારનાં ખર્ચા કરતાં તેમની આવક ઓછી છે. આનો અર્થ એ છે કે પરિવારે ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે નાણા ઉધાર લેવા પડે તેમ છે. ઉપરાંત ઉધાર કે લોન પર લીધેલા નાણા ચોક્કસ સમયમાં વ્યાજ સાથે પરત કરવા પડશે. આવક પ્રમાણે ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે પરિવારે ખર્ચ ઘટાડવો પડશે. આકસ્મિક સંજોગોમાં જો તેઓને લોન ન મળે, તો તેઓએ કેટલીક સંપત્તિ વેચવી પડશે જેમ કે ટીવી, સ્કૂટર વગેરે આ પરિવારે આવકના અન્ય સ્ત્રોત શોધવો પડે તેમ છે.

કૌટુંબિક બજેટ :

ખર્ચ વિવિધ પ્રકારના હોય છે – જેમ કે ટૂંકા ગાળાના અને લાંબા ગાળાના. પરિવારે દરરોજના ખર્ચા અને માસિક ખર્ચ માટે પૈસા રાખવા પડે છે. વાર્ષિક ખર્ચ માટે નાણા પણ અલગ રાખવા જોઈએ. કૌટુંબિક બજેટ એ તમારાં પરિવારના પૈસા માટે એક યોજના છે. લાંબા ગાળાના ધ્યેયો પૂર્ણ કરવા માટે પૂરતી બચત કરવી એ એક રસ્તો છે, જેમ કે તમારું પોતાનું ઘર બનાવવું અથવા પોતાના બાળકોનો ઉચ્ચ અભ્યાસ કે લગ્ન અથવા તમારી પોતાની કંપનીની સ્થાપના કરવી જેવા લાંબા ગાળાના ધ્યેયો વગેરે માટે ટૂંકા ગાળાના ખર્ચને ઘટાડવો ખૂબ જરૂરી છે. વિદ્યાર્થીઓ નોટબુક, કાગળ તેમજ પેન, પુસ્તકો, પાણીની બોટલો અને ચશ્મા જેવા તેમના સામાનની કાળજી લઈને તેમના પરિવારને ટૂંકા ગાળાના ખર્ચને ઘટાડવામાં મદદ કરી શકે છે.

કઠિયારાનું 'મની મેનેજમેન્ટ'

એક કઠિયારો હતો. તે પોતાના જીવનમાં અતિ પ્રસન્ન, સુખી અને સમૃદ્ધ હતો. એકવાર તે પોતાનું લાકડા કાપવાનું કામ પતાવી આરામ કરવા બેઠો હતો. તે સમયે ત્યાંથી તે પ્રદેશના રાજાનું નીકળવાનું થયું. રાજા પોતાના ઘોડા પરથી પસાર થતા હતા. ત્યારે તેમણે કઠિયારાને આરામ કરતો જોયો. તેના ચહેરા પરની શાંતિ, પ્રસન્નતા અને સંતોષ જોઈને રાજાને ખૂબ નવાઈ લાગી. તેમને વિચાર આવ્યો કે જરૂર આ કઠિયારા પાસે કોઈ ધૂપો ખજાનો હાથ લાગ્યો હશે. જેને કારણે તે આટલો સુખી દેખાઈ રહ્યો છે. રાજા કઠિયારા સાથે વાત કરતા કહે છે કે તારી કમાણી ખૂબ સારી લાગે છે કારણ કે મારી પાસે પુષ્કળ સંપત્તિ અને સત્તા છે તેમ છતાં તારા ચહેરા પર જે પ્રસન્નતા, શાંતિ અને સંતોષ દેખાય છે એવું મને મારા જીવનમાં જણાતું નથી, તો મને તારા સુખી જીવન પાછળનું રહસ્ય જણાવ.

કઠિયારો સ્મિત સાથે રાજાને પ્રણામ કરે છે અને જણાવે છે કે મારી કમાણી દિવસના છ રૂપિયા છે. આ સાંભળી રાજાને ઘણી નવાઈ લાગે છે કે ફક્ત છ રૂપિયાની કમાણીમાં કઠિયારો આટલી પ્રસન્નતાથી કેવી રીતે જીવે છે. તેમના ચહેરાના ભાવ જોઈ કઠિયારો કહે છે કે રાજાજી મારી પ્રસન્નતાનું કારણ મારી કમાણી નહીં પણ મારી કમાણીનું 'મની મેનેજમેન્ટ' છે. રાજાજી કઠિયારાને તેનું 'મની મેનેજમેન્ટ' જણાવવા વિનંતી કરે છે.

કઠિયારો કહે છે કે મારું 'મની મેનેજમેન્ટ' નીચે પ્રમાણે છે હું મને રોજ મળતા છ રૂપિયાના છ ભાગ કરું છું. મારી કમાણીનો એક ભાગ રોકાણકાર માટે, બીજો ભાગ મિનિસ્ટર માટે, ત્રીજો ભાગ લેણિયાત માટે, ચોથો ભાગ સેવિંગ (બચત) માટે, પાંચમો ભાગ અણધાર્યા ખર્ચ માટે અને છઠ્ઠો ભાગ મનોરંજન માટે ફાળવું છું. આશ્ચર્ય અને જાણસા સાથે રાજા કઠિયારાને આ છ ભાગ વિશે વિગતવાર જણાવવા વિનંતી કરે છે. કઠિયારો તેની કમાણીનાં છ ભાગની નીચેના કોષ્ટક મુજબ સમજૂતી આપે છે.

રોકાણકાર	મારા માતા-પિતા	મારી કમાણીનો આ ભાગ મારા માતા-પિતા કે જેમણે મારામાં રોકાણ કર્યું એમના માટે છે. મને સુખ સુવિધા આપી છે. મારી પાછળ ખર્ચ કર્યો છે. તેથી તેઓ મારા માટે રોકાણકાર છે. હવે મારો સમય છે કે મારે એમને સુખ સુવિધા આપવાની છે. એમને ચારધામની જાત્રાએ જવું હોય કે અન્ય કોઈ સેવા કાર્ય, દાન ધર્મ કરવું હોય ત્યારે મારી પાસે એમને આપવાના રૂપિયા હોવા જોઈએ. આ ભાગ મારા માતા પિતા તેમજ સમાજ અને દેશને મદદ કરવા માટે છે.
મિનિસ્ટર	મારા પત્ની	મારી કમાણીનો આ ભાગ મારા હોમ મિનિસ્ટર એટલે કે મારા પત્ની માટે છે. દર મહિને એને ઘર ચલાવવા માટે રૂપિયા જોઈએ એ સ્વાભાવિક છે હું આયોજન વગર ગમે તેમ રૂપિયા વાપરી નાખું તો એને ઘર ચલાવવા માટે જરૂરી રૂપિયા આપી શકું નહિ એટલે આ ભાગ એની માટે છે. જે મહિનાની શરૂઆતમાં જ એને મળી જાય. આ ભાગને કારણે સમગ્ર મહિના દરમિયાન મને ઘરના રોજિંદા ખર્ચ માટેની ચિંતા રહેતી નથી અને મારા પત્નીને મારી પાસે માગવાની જરૂર રહેતી નથી.
લેણિયાત	મારા બાળકો	મારી કમાણીનો આ ભાગ મારા બાળકો કે જેઓ અત્યારે મારા માટે લેણિયાત છે એમને માટે છે. જેમ મારા માતા-પિતાએ મારામાં રોકાણ કર્યું એમ મારે એમનામાં રોકાણ કરવાનું છે. એમના શિક્ષણ માટે, એમનામાં રહેલી સ્કીલ(કૌશલ્ય) ના વિકાસ માટે, તેમના શોખ માટે અને એમને નવું નવું જાણવા-શિખવા માટે જ્યારે જ્યારે રૂપિયાની જરૂર પડે ત્યારે મારે ક્યારેય રૂપિયા શોધવા જવા પડે કે એમને મારે ના કહેવી પડે એવું થયું નથી. કારણકે એમના માટે જ મારી કમાણીનો આ ભાગ છે.
સેવિંગ્સ	અમારા ભવિષ્ય માટે	મારી કમાણીનો આ ભાગ એ અમારા ભવિષ્યના આયોજન માટે છે. પરિવારનાં નાના મોટા પ્રસંગો માટે, દેશ વિદેશના પ્રવાસ માટે તેમજ અમારી વૃદ્ધાવસ્થામાં અમારા ખર્ચ માટે અત્યારથી એક ભંડોળ બની રહ્યું છે. આ ભાગનું વિવિધ જગ્યાએ રોકાણ કરું છું અને એ રીતે મારા આ રૂપિયા જ મને બીજા રૂપિયા કમાય આપે છે.
અણધાર્યા	આવનારાં અણધાર્યા ખર્ચા માટે	મારી કમાણીનો આ ભાગ મને આકસ્મિક ખર્ચ સમયે રાહત આપે છે. મારું મેડિકલ પ્રિમયમ, ગાડી અને અન્ય ઈનસ્યોરન્સ પ્રિમયમ આમાંથી ભરાય છે. ઘરમાં જ્યારે કોઈ સાધન ખરાબ થાય કે નવું લેવાનું થાય ત્યારે આ ભાગ મને તેના ખર્ચ માટે અનુકૂળતા કરી આપે છે. આ કારણે જ પરિવારમાં ક્યારેક અચાનક કોઈ બીમાર પડે કે વાહન ખરાબ થાય ત્યારે હવે મને કોઈ આર્થિક ચિંતા રહેતી નથી. જો હું આ ભાગ ન રાખું તો ક્યારેક આવા ખર્ચા પાછળ મારી તમામ બચત પૂરી થઈ જાય અને કદાચ મારે દેવું કરવાની પણ જરૂર પડી શકે.
મનોરંજન	અમારા સૌના મનોરંજન માટે	મારી કમાણીનો આ ભાગ અમારાં પરિવારના વર્તમાન આનંદ પ્રમોદ અને મોજ શોખ માટે છે. ઘણીવાર એવું બને કે આપણે મનોરંજન પાછળ એટલો બધો ખર્ચ કરી નાખીએ કે આપણું આર્થિક આયોજન ખોરવાય જાય. બીજી તરફ ઘણીવાર એવું બને છે કે અણધાર્યા ખર્ચ પાછળ એટલો ખર્ચ થઈ જાય કે પરિવારને ક્યાંય બહાર જમવા કે ફરવા લઈ જવાનું મુલતવી રાખવું પડે. આ ભાગ અમારી લાઈફસ્ટાઈલ પ્રમાણે જીવવાની અમને અનુકૂળતા કરી આપે છે.

રાજા કઠિયારાનું મની મેનેજમેન્ટ સાંભળી ખૂબ ખૂશ થાય છે. અને પોતે અને પોતાના પ્રદેશના તમામ વ્યક્તિ પોતાની કમાણી ૬ રૂપિયા, ૬૦૦ રૂપિયા કે ૬૦,૦૦૦ જે કઈ હોય તેને કઠિયારાનાં મની મેનેજમેન્ટ પ્રમાણે છ ભાગમાં વહેંચવા આદેશ કરે છે.

VASISHTHA GROUP OF SCHOOL

શ્રી વસિષ્ઠ વિદ્યાલય, વાવ.

ગુજરાતી માધ્યમ / દ્વિભાષી માધ્યમ

જુ.કે.જી. થી ઘો. ૧૨ સાયન્સ/કોમર્સ

☎ 02621 255551/3 ☎ 91734 02809 / 91733 15555

વસિષ્ઠ જેનેસિસ સ્કૂલ, બાબેન.

ગુજરાતી માધ્યમ

ઘો. ૧ થી ૧૨ સાયન્સ/કોમર્સ

☎ 02622 225542/43 ☎ 91576 44555

🌐 www.vasishthagensisschool.net